

Media

De Ingenieur

BOEKEN

ARCHIEF VAN VEENRIVIER DE AMSTEL

Kijkend naar oude kaarten is het verbazingwekkend hoezeer het landschap rond de veenrivier Amstel ook heden ten dage nog is terug te herkennen. Natuurlijk, er is ontzettend veel veranderd: hoog- en laagveen zijn ontgonnen, erlangs ontstonden dorpen en latere steden, veen werd uitgebaggerd, ontstane meren drooggelegd, en massieve verstedelijking, infrastructuur en zandwinplaatsen boetseerden de moderniteit. Toch bleef de Amstel fier overeind, deels dankzij de snelwegen, omdat de A2 van Amsterdam naar Utrecht en de nooit gebouwde, maar wel vrijgehouden A3 naar Gouda/Rotterdam een barrière vormden tijdens de naoorlogse bouwwoede.

De geschiedenis van het gebied is op aansprekende wijze beschreven in *Atlas Amstelland*, dat de sociaaleconomische en politieke ontwikkeling door de eeuwen heen koppelt aan de veranderingen van het landschap, geïllustreerd met prachtig kaartmateriaal. De meest ingrijpende verandering die de Amstel trof, was rond 1200 toen de veenrivier, die stroomde vanaf het dan nog natte Watergraafsmeer, via een recht kanaal werd verbonden met het veenriviertje dat uitkwam op het IJ. Althans, dat is de communis opinio van de archeologen. Daarna zijn, los van een enkele rechtgetrokken meander, de oevers van de rivier, die indertijd op grens lag tussen Holland en Utrecht, met rust gelaten.(FB)

JAAP EVERT ABRAHAMSE, MENNE KOSJAN EN ERIK SCHMITZ: *ATLAS AMSTELLAND. BIOGRAFIE VAN EEN LANDSCHAP* • TOTH • 146 BLZ. • € 34,50 • ISBN 978 90 6868 607 4

INTERNETPREHISTORIE

Voor wie zoals publicist en consultant Jak Boumans zo'n veertig jaar om zich heen heeft gekeken in de wereld van de digitale informatievoorziening, moet de neiging om het allemaal eens goed te boekstaven onbedwingbaar zijn. En dus heeft Boumans het allemaal opgeschreven in het boek 'Toen digitale media nog nieuw waren. Pre-internet in de polder (1967-1997)'.

Boumans, die ook jarenlang over digitale media publiceerde in *De Ingenieur*, is een feitenjunkie, dus krijgen we een minutieuze beschrijving van alle ontwikkelingen gedurende deze periode. Het is een wat opsommerig boek, maar voor wie van de thematiek houdt, is het een feest der herkenning, een nostalgische reünie met al die ontwikkelingen en gebeurtenissen die allang weer vergeten zijn, zoals videotex, de cd-i (interactief), bulletin board-systemen en akoestische modems. Het beeld dat het boek oproept, is dat van vallen en opstaan, maar vooral heel veel vallen in een aaneenschakeling van misleunen – zeer gemakkelijk in retrospectief. Boumans laat zijn pre-internetgeschiedenis van de digitale media eindigen op 1 januari 1997, maar waarom is niet helemaal duidelijk. In 1997 verdwenen de informatiedienst Videotex Nederland en Memocom en gingen ze op in World Acces/Planet Internet, maar zo wereldschokkend was die gebeurtenis niet. Het *world wide web*, de toepassing die internet echt deed inburgeren bij brede lagen van de bevolking, werd al uitgevonden in 1991. De rode draad – voor zover die valt te ontdekken in het chronologische relaas – is dat allerlei bedrijven commerciële kansen roken en dachten dat de consumer daar op zat te wachten. Dat viel tegen, vooral omdat veel van die technologie allerm minst uitblonk door gebruiksgemak.

Een sleutelrol in Boumans' boek is weggelegd voor de markante Pierre Vinken, de bestuursvoorzitter van uitgeefconcern VNU. Want al snel probeerde de klassieke uitgevers een voet tussen de deur te krijgen in een wereld die (nog) werd gedomineerd door staatsbemoeienis. De televisiewereld, waarin de Mediawet de overheid een allesoverheersende rol gunt, en de oude telefoniewereld van het staatsbedrijf der PTT wisten de anarchistische internet-anex computerwereld een tijdlang buiten de deur te houden: de

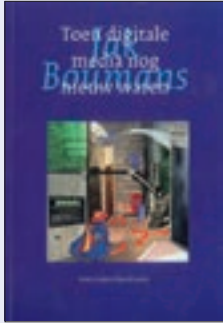
uitgevers van gedrukte media moesten het doen met ASCII-data-banken (die hoekige lettertjes op een monochroom scherm); de Nederlandse Pers Databank, met alle berichten en artikelen van het ANP en de landelijke dagbladen, was voor professioneel journalistiek gebruik en niet openbaar.

Er was volgens Boumans een tweestromenland: aan de ene kant de bestanden uitwisselende computerwereld met ASCII (American Standard Code for Information Interchange) en aan de andere kant de (Europese) telefonie- en televisiewereld die met Videotex (in Nederland Teletekst) aan de slag wilde. Via de druktoetsen van het telefoontoestel moest de gebruiker tekstpagina's kiezen op het televisiescherm – niet echt handig.

De (commerciële) krantenuitgevers zagen Teletekst als een 'grafisch' communicatiemedium voor tekstberichten, maar de toenmalige minister Harry van Doorn van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk besliste dat de publieke omroep Teletekst zou vullen. Hoewel Teletekst, en in Frankrijk Minitel, een succes werd, zijn het toch zeer geïsoleerde toepassingen in een wereld die stormenderhand werd veroverd met behulp van techniek, zoals ASCII, het FTP/IP-protocol, het wereldwijde web, browsers, zoekmachines, platforms als YouTube en Facebook, draadloos internet, smartphones en tablets.

Er is kortom nogal wat gebeurd na 1997. 'Toch meen ik dat er sinds de doorbraak van internet als digitaal platform een betrekkelijke rust heerst, de internetbubble van 2000 daargelaten.' Of de *digital natives* van begin twintig dat met deze oude rot eens zijn, valt te betwijfelen, maar het boek is ook voor hen verplichte historische kost.(EvdB)

JAK BOUMANS: *TOEN DIGITALE MEDIA NOG NIEUW WAREN. PRE-INTERNET IN DE POLDER (1967-1997)* • MEDIA UPDATE VAKPUBLICATIES • 320 BLZ. • € 37,50 • ISBN 978 90 07877300 5 7

The Hitchhiker's Guide to the Galaxy.

Poster van Euronet met het apenstaartje.

ZEKERHEDEN GEBASEERD OP TOEVAL

Een leuk boek over een mooi onderwerp, zo valt *De tien dagen die verdwenen* te waarderen. Auteur en publicist Michiel van Straten beschrijft hoe alledaagse zaken die we als vanzelfsprekend beschouwen – de week telt zeven dagen, de maand waarin de lente begint noemen we maart, de lengtemaat is een meter – allemaal menselijke constructies zijn, soms gebaseerd op willekeur, soms op ordinaire machtsstrijd. Neem bijvoorbeeld de manier waarop de aarde wordt afgebeeld op kaarten: die is sterk eurocentrisch en beïnvloed door de voor de zeevaart bedachte projectie van Mercator. De kaart die daarentegen recht doet aan het werkelijke oppervlakte van de diverse landen en continenten, de Petersprojectie, doet in onze ogen absurd aan. Zo is het met tal van zaken. Dat de datumlijn bij Samoa door de Stille Oceaan gaat, is omdat Engeland het pleit wist te winnen van Frankrijk. Kerstnacht is louter een verzinsel van een Perzische monnik en paus Gregorius beval dat er in 1582 tien dagen uit de kalender werden geschrapt om ervoor te zorgen dat de lente op 21 maart zou beginnen. En dat we met een tientallig stelsel werken, is in zekere zin ook door toeval bepaald.

Over die kalender en ons telstelsel schrijft Van Straten uitgebreid en, al brengt hij niks nieuws, het is een genot om te lezen. Dat geldt ook voor de wijze waarop de Fransen de meter hebben vastgelegd, waarvan was bedacht dat die een tienmiljoenste van de afstand tussen de Noordpool en de evenaar moest bedragen. De enige dissonant in het boek is het hoofdstuk over het meten van de tijd. Waarom we daarvoor een zestigtallig stelsel gebruiken, blijft onbesproken. Ook slaat de auteur de plank mis bij de beschrijving van de slingerklok van Huygens. Het slothoofdstuk over geld had hij beter weg kunnen laten. Dat de munt een construct is, hoeft iedereen die de overgang van gulden naar euro heeft meegemaakt, niet meer te worden verteld.(FB)

MICHEL VAN STRATEN: *TIEN VERDWENEN DAGEN. OVER DE MENSELIJKE MAAT ACHTER ONS WERELDBEELD* • ATLAS CONTACT • 236 BLZ. • € 24,95 • ISBN 978 90 450 9070 2

TIJDSBELEVING BEÏNVLOEDT BESLISSINGEN

Wie een populairwetenschappelijk boek over tijd oppakt, verwacht wellicht een natuurkundig relaas. In *Supersnel slow motion* gooit de Britse auteur Claudia Hammond het echter over een hele andere boeg: zij schrijft over hoe wij de tijd eigenlijk beleven.

Dat onze tijdsbeleving per situatie kan verschillen, is bekend. In de stoel bij de tandarts lijken minuten soms eeuwigheid te duren, terwijl ze tijdens een spannende date vrijwel ongemerkt voorbij vliegen. En elk jaar lijken Sinterklaas en kerst weer iets vroeger voor de deur te staan – en niet alleen omdat de pepernoten steeds eerder in de supermarkt liggen.

Hoe tijdsbesef ons kan beïnvloeden, illustreert Hammond met spannende voorbeelden, zoals die van basejumper Chuck Berry tijdens een catastrofaal vliegtuigongeluk en de in een donkere Palestijnse cel opgesloten BBC-verslaggever Alan Johnston. Aangevuld met sprekende experimenten legt *Supersnel slow motion* uit hoezeer ieders beeld van de toekomst huidige beslissingen beïnvloedt, waarom voortdurend wordt gedacht dat wereldschokkende gebeurtenissen enkele jaren eerder plaatsvonden en hoe al dat onderzoek naar tijdsbeleving van pas kan komen in ons dagelijks leven. Neem dus gerust de tijd om dit boek te lezen.(GvH)

CLAUDIA HAMMOND: *SUPERSNEL SLOW MOTION* • ATLAS CONTACT • 336 BLZ. • € 21,95 • ISBN 978 90 254 3959 0

TIJDSCHRIFTEN

SCHALIEOLIE ZET DAKOTA OP ZIJN KOP

Susan Connell verdient ruim tweeduizend dollar per week met het transport van afvalwater afkomstig uit olieputten naar opslagdepots. Dat is veel geld voor Connell, die thuis twee dochters, een slecht verdienende man en torenhogen schulden heeft. Maar het offer is fors, want terwijl man en kinderen in de Amerikaanse staat Montana wonen, slijt Connell eenzame dagen op de stoffige wegen van North-Dakota.

Connell is een van de duizenden vrachtwagenchauffeurs die momenteel in

North-Dakota meewerken aan de zich voltrekkende schalie-olierevolutie. Op grote schaal wordt daar met behulp van geavanceerde boortechnologie

olie uit schaliegesteente gewonnen. Schalieolie zet niet alleen het Amerikaanse energielandschap op zijn kop – de Verenigde Staten zijn hard op weg om 's werelds grootste petroleumproducent te worden – maar heeft ook grote invloed op het dagelijks leven van honderdduizenden mensen. Het omslagverhaal van het maartnummer van *National Geographic* zoomt in op de sociale impact van het schaliesucces.

Het succesverhaal beperkt zich niet tot de diepzwarte bedrijfsresultaten van de oliemaatschappijen, transportbedrijven en bouwers van pijpleidingen. Het reikt ook verder dan de persoonlijke *paperboy turns millionaire*-verhalen van boeren, die voor ongekend hoge bedragen de mineraalrechten van hun percelen verkopen. Het succesverhaal zet compleet North-Dakota op de kaart. De armzalige staat is nu na Texas de belangrijkste olieproducent van de VS. De werkloosheid bedraagt met ongeveer 1 % slechts een fractie van het Amerikaanse gemiddelde. Het omslagverhaal van *National Geographic* toont echter ook de schaduwzijde van de snelle ontwikkeling van schalie-olievelden. Richard en Brenda Jorgenson wonen al ruim dertig jaar aan de rand van de voorheen ongerepte White Earth Valley. Nu bouwt Alliance Pipeline op een steenworp afstand van hun boerderij een gaspijpleiding, die aardgas naar het zuiden moet voeren. Op 250 m afstand pompt een jaknikker van het bedrijf Pe-

Hunt 24 uur per dag olie uit de grond. Bezwaren van de Jorgensons

mochten niet baten, want het echtpaar had de grond in 1980 exclusief mineraalrechten gekocht. Alles onder het maai-veld van het 16 ha grote perceel is in handen van maar liefst 110 eigenaars, die verspreid over de VS wonen.

Met het indrukwekkend geïllustreerde artikel toont *National Geographic* op pakkende wijze de minder fraaie kanten van het schaliesucces.

NATIONAL GEOGRAPHIC • NUMMER 3, MAART 2013
www.nationalgeographic.com

Dat het Amerikaanse energielandschap aan drastische veranderingen onderhevig is, blijkt ook uit de lijst met vijftig *disruptive companies* in het maartnummer van *Technology Review*. Het toonaangevende magazine stelt de lijst jaarlijks samen op basis van technologische impact. De selectie maakt duidelijk waar het zwaartepunt momenteel ligt: energie.

Het Zwitserse ABB wordt geloofd voor de ontwikkeling van een slimme HVDC-schakelaar, die de invoering van duurzame energie vergemakkelijkt. Vier bedrijven hebben de lijst gehaald door verbeteringen aan zonnecellen. Philips, het enige Nederlandse bedrijf in de top vijftig, is geselecteerd vanwege de introductie van betaalbare led-lampen.

Het meest interessant is het jonge bedrijfje Nest, dat is opgericht door twee voormalige Apple-medewerkers. Het tweetal werkte eerder aan de iPod en iPhone en besloot in 2010 hun kennis te verenigen voor de ontwikke-

ling van een slimme verwarmingsthermostaat. Geboren uit verbazing over archaïsche thermostaten, die als intelligent op de markt worden gebracht, bedacht Nest een systeem naar smartphone-analogie. Vanaf een mobiele telefoon is de temperatuur te regelen en bovendien vergaart de thermostaat een berg informatie op basis van de locatie van de smartphones en de activiteiten van de bewoners. Het resultaat is zelflerend systeem, dat na verloop van tijd zelfstandig een programma samenstelt.

De winst is groot. Het bedrijf claimt in 2012 een energiebesparing van 225 miljoen kWh mogelijk te hebben gemaakt. Gebruikers in de VS besparen op jaarbasis per huishouden zo'n 173 dollar (132 euro). Hiermee wordt de investering van de 250 dollar kostende thermostaat binnen twee jaar terugverdiend. In Europa zou de terugverdiendtijd door de hoge energieprijzen op ongeveer een jaar uitkomen.

TECHNOLOGY REVIEW • NUMMER 3, MAART 2013
www.technologyreview.com